

Reconstructie vanaf de basis. Fase 1 toekomstverkenningen van Limburgse varkenshouders

Willeke Stroucken, Cor van der Vleuten, Helma Hoff en Gé Backus, PV

De veranderende wereld rondom het varkensbedrijf zal de komende jaren een enorme invloed hebben op de omvang en structuur van de varkenshouderij in Nederland. Met deze ontwikkelingen dient rekening gehouden te worden bij de uitwerking van de **Reconstructiewet**. Op de korte termijn moeten er goed uitgewerkte plannen op tafel komen op basis waarvan alle varkenshouders een gefundeerde keuze voor de toekomst kunnen maken.

Het project "Reconstructie vanaf de basis" is een gezamenlijk initiatief van de provincie Limburg, de Limburgse Land- en Tuinbouw Bond (LLTB) en de vier Limburgse gemeenten Venray, Helden, Nederweert en Horst. Het project is onderverdeeld in drie fasen. De eerste fase bestaat uit de verkenning van de gevolgen van de Herstructureringswet, de maatschappelijke ontwikkelingen, de marktontwikkelingen en de toekomstverwachtingen van de varkenshouderij.

Gebaseerd op cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is een analyse gemaakt van de huidige omvang en structuur van de varkenshouderij in Nederland en in de vier Limburgse gemeenten. Daarna zijn er toekomstverkenningen gemaakt van de samenleving en de markt waarin het varkensbedrijf opereert, met een insteek op relevante beleids terreinen als dierenwelzijn, diergezondheid, milieu, arbeidsomstandigheden en intrinsieke productkwaliteit. De toekomstverkenningen zijn voorgelegd aan en bediscussieerd met de reconstructiegroepen die speciaal voor dit project in de vier gemeenten zijn opgericht. Per gemeente zijn er drie bijeenkomsten met de betreffende reconstructiegroepen gehouden. Ter afsluiting vond nog een vierde plenaire bijeenkomst plaats met de vier reconstructiegroepen samen.

Toekomstverkenningen

De varkenshouder wordt meer afhankelijk van door retailers (grote supermarktketens) geformuleerde eisen. Dit vereist van de varkenshouderij een omslag van producentgericht denken (zo laag mogelijke kosten) naar consument- of marktgericht denken

(garanties en waarborging eindproduct). Er zal een grotere marktsegmentatie ontstaan, waarbij onderscheid gemaakt wordt op basis van productie-eisen en productkwaliteit. Certificering van slachterijen, varkensbedrijven en andere schakels in de productiekolom zal dit onderscheid voor de klant zichtbaar maken. De Herstructureringswet en de concept Reconstructiewet zullen een versnelling teweeg brengen in de keuzes die op de bedrijven vanwege de markt en de samenleving gemaakt moeten worden.

In 2010 ziet het varkensbedrijf er als volgt uit. De bedrijven hebben een omvang van twee VAK, waarvan minimaal één VAK in de varkenshouderij. De bedrijven zijn gecertificeerd en zij zijn gesloten of maken deel uit van een gesloten structuur (vaste relaties met minimale contacten). De contactstructuur is controleerbaar en dus verzekeraar. De bedrijven zijn familiebedrijven, met vaak personeel in loondienst. Ze hebben een zelfstandige ondernemersvorm.

Alleen bedrijven die over voldoende cash flow beschikken en die bovendien op een locatie met groeimogelijkheden gevestigd zijn, zullen in staat zijn om op te schalen naar twee VAK. Deze bedrijven zullen gecertificeerd zijn voor de bedrijfsonderdelen dierenwelzijn, diergezondheid, milieubelasting, voeren medicijngebruik en arbeidsomstandigheden. Managementinformatiesystemen (MIS-en) zullen als ondersteuning van de bedrijfsvoering een belangrijke rol in de bedrijfsvoering spelen. Door gebruik te maken van computernetwerken kan er ook een intensieve uitwisseling van gegevens met dierenarts, voorlichter, slachterij of accountant plaatsvinden,

Discussie met de reconstructiegroepen

Vanwege het ontbreken van een rationele onderbouwing bestaat er in de reconstructiegroepen geen draagvlak voor het fenomeen clusters en varkensvrije zones zoals voorgesteld in de concept Reconstructiewet. In de discussies is voortdurend gezocht naar de argumentatie maar vanuit diergezondheids oogpunt is deze niet gevonden. Varkenshouders zien meer in maatregelen op bedrijfsniveau en het beperken van de contacten om de risico's met betrekking tot diergezondheid te beperken. De Regeling "Hygiëne-voorschriften besmettelijke dierziekten" ziet men dan ook niet als een belemmering. De varkenshouders zijn van mening dat tegen collega's die onverantwoord met de preventie van dierziekten omgaan, hard moet worden opgetreden.

Het grootste deel van de varkenshouders vindt dat welzijnseisen meegenomen moeten worden in de certificering, en dat precieze invulling van het dierenwelzijn op bedrijven afhankelijk moet zijn van de eisen van het marktsegment waarvoor geproduceerd wordt. Overheidsregulering is alleen acceptabel wanneer het op EU-niveau geschiedt.

In de toekomst zullen arbeidsomstandigheden steeds belangrijker worden. Varkenshouders werken steeds meer met personeel in loondienst en ook hun eigen verzekeringspremies zijn erg hoog. De dierenwelzijnseisen die volgen uit de Herstructureringswet en het Varkensbesluit hebben volgens de reconstructiegroepen negatieve gevolgen voor de arbeidsomstandigheden.

Ook het milieu blijft bij de varkenshouders een aandachtspunt. Het energieverbruik moet geoptimaliseerd worden en de introductie en ontwikkeling van emissie-arme stallen, mineralen-arm voer en alternatieve energiebronnen worden als positief ervaren. Er zal steeds meer maatwerk bij de afzet van mest geleverd moeten worden. Hierdoor zal mestbewerking op bedrijfsniveau vanuit de afzetmarkt verder worden gestimuleerd.

De groepen constateren dat wet- en regelgeving slecht op elkaar zijn afgestemd. Dit geldt voor de dierenwelzijnsmaatregelen en de regels voor arbeidsomstandigheden, maar ook voor de dierge-

zondheids, de dierenwelzijns- en de milieumaatregelen. Deze drie regelingen werken elkaar zowel op bedrijfsniveau als op structuurniveau tegen. Een groter oppervlak voor de dieren leidt bijvoorbeeld tot een hogere ammoniakemissie; afroming van de varkensrechten bij verplaatsing belemmert het gesloten maken van bedrijven. Een ander knelpunt is de spanning tussen het beleid voor diergezondheid, het lokale milieubeleid en het bestemmingsplan. Dit blijkt bijvoorbeeld bij de aanleg van kadaverplaatsen naast de openbare weg.

De kwaliteit van het stukje vlees staat hoog in het vaandel. Vooral met betrekking tot antibiotica is de sector er zich van bewust dat er zo snel mogelijk aanpassingen moeten komen.

Conclusie

De varkenssector zal grootschaliger worden en het aantal bedrijven zal fors afnemen. Als gevolg van de 10% generieke korting zal de financieel-economische situatie de komende tijd verslechteren. Met name de kleinere bedrijven zullen gezien de situatie ervoor kiezen de bedrijfsvoering te staken. Dit zal een groot effect hebben op de situering van varkensbedrijven in het buitengebied en dus op de inrichting van het buitengebied.

De Reconstructiewet is gerelateerd aan de inrichting van het buitengebied. Bij de invulling en realisatie van deze wet dient niet alleen rekening gehouden te worden met de invulling van de Herstructureringswet, het vernieuwde Varkensbesluit en de Regeling inzake hygiëne-voorschriften besmettelijke dierziekten, maar ook met de autonome ontwikkelingen. Bij de reconstructie zijn drie doelgroepen te onderscheiden: de blijvers, de uitdrijvers en de wijkers. Voor alle groepen dienen afzonderlijke plannen gemaakt te worden. De praktijk beveelt met nadruk aan om geen "halfwas" saneringsbeleid te voeren. Voorkom dat bedrijven in gebieden waar geen toekomst voor de varkenshouderij is weggelegd, een langzame dood tegemoet gaan. Geef deze bedrijven een goede kans om te stoppen of om elders door te gaan. ■